

ПЕТРО ФЕОДОСІЙОВИЧ ГОЖИК: ОКЕАНІЧНІ, МОРСЬКІ ТА АНТАРКТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ**PETRO FEODOSIIOVYCH GOZHYK: OCEANIC, MARINE AND ANTARCTIC RESEARCH**

О. П. Ольштинська, С. П. Ольштинський
Olexandra P. Olshtynska, Stanislav P. Olshtynsky

Institute of Geological Sciences, NAS of Ukraine, 55-b O. Honchara Str., Kyiv, Ukraine, 01601 (ol-lesia@ukr.net)

У статті наведено короткий огляд опублікованих матеріалів і наші власні спогади про доктора геолого-мінералогічних наук, академіка Петра Феодосійовича Гожика — вченого, дослідника, що володів державним і стратегічним мисленням, про його внесок в розвиток морських геологічних робіт в Інституті геологічних наук НАН України, його роль в створенні Українського антарктичного центру (нині Національний антарктичний науковий центр МОН України) і про значення його особистості в становленні України «антарктичною державою». П. Ф. Гожик був не тільки одним з ініціаторів Центру антарктичних досліджень НАН України, але й першим його директором, розробником довгострокових програм полярних робіт на станції «Академік Вернадський». Його наукові інтереси були спрямовані на вивчення широкого кола питань, а морська геологія була в числі наукових пріоритетів. Академік П. Ф. Гожик став організатором і учасником багатьох навколосвітніх, морських і океанічних експедицій в Індійський, Атлантичний і Південний океани, в Червоне та Чорне моря. Наведено основні публікації П. Ф. Гожика за напрямом «геологія морів і океанів» і «геологічні дослідження Антарктики».

Ключові слова: П. Ф. Гожик, Україна, морські дослідження, Антарктика.

The article provides a brief overview of the publications, as well as our own memories about the doctor of geological and mineral sciences, Academician Petro Feodosiiovych Gozhyk — scientist, researcher that had state- and strategic level thinking, about his contribution to the development of marine geological works in the Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of Ukraine, his role in the creation of the Ukrainian Antarctic Center (nowadays the National Antarctic Research Center of The National Academy of Sciences of Ukraine) and the importance of his personality for the formation of Ukraine as «Antarctic State». P. F. Gozhyk was not only one of the initiators of the Center for Antarctic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, but also its first director, the developer of long-term polar research programs at the station «Academician Vernadsky». His scientific interests were focused on a wide range of subjects, and marine geology was among his scientific priorities. Academician P. F. Gozhyk was an organizer and participant of many round-the-world sea and ocean expeditions to the Indian, Atlantic and Southern oceans, the Red and Black Seas.

The main publications of P. F. Gozhyk on «geology of the seas and oceans» and «geological studies of Antarctica» are listed in the article.

Keywords: Petro Gozhyk; Ukraine; marine research; Antarctica.

Ім'я Петра Феодосійовича Гожика, доктора геолого-мінералогічних наук (1992 р.), професора, академіка НАН України (2006 р.), заслуженого діяча науки і техніки (2000 р.), двічі лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1989, 2000 рр.), та Премії імені П. А. Тутковського (2008 р.) відоме в широких наукових колах і пов'язане не тільки з очолюваним ним Інститутом геологічних наук (ІГН) НАН України, але й з отриманням Україною антарктичної станції «Фарадей» (нині — «Академік Вернадський»), із створенням Українського антарктичного центру,

організацією та проведенням перших українських антарктичних експедицій, а також із геологічними експедиціями українських науковців у Світовий океан.

Від початку 1960-х років в Україні розгорталися комплексні геологічні дослідження, створювалися нові науково-дослідні інститути. У 1960–1963 рр. Петро Гожик був молодим аспірантом академіка В. Г. Бондарчука в ІГН АН України. Вже тоді його наукові інтереси були багатогранні, він цікавився широким колом геологічних проблем, співпрацював із фахівцями різних підрозділів інституту.

Цитування: Ольштинська О. П., Ольштинський С. П. Петро Феодосійович Гожик: океанічні, морські та антарктичні дослідження. Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. 2021. Том 14, вип. 1. С. 17–25. <https://doi.org/10.30836/igs.2522-9753.2021.228225>.

Citation: Olshtynska O. P., Olshtynsky S. P., 2021. Petro Feodosiiovych Gozhyk: oceanic, marine and antarctic research. Collection of scientific works of the Institute of Geological Sciences NAS of Ukraine. Vol. 14, iss. 1. Pp. 17–25. <https://doi.org/10.30836/igs.2522-9753.2021.228225>.

З 1962 р. в ІГН АН УРСР розпочалися комплексні геолого-геофізичні дослідження океанів і морів. Як професійний геоморфолог, у 70-роки ХХ ст. Петро Феодосійович почав брати участь у морських експедиціях. Він добре розумів, що динамічна квартерна геологія потребує розширення досліджень до глобального масштабу, виходу у Світовий океан.

Петро Феодосійович Гожик неодноразово приймав участь у морських експедиціях в Індійський, Атлантичний, Південний океани, Червоне та Чорне моря. В морських роботах він зосереджувався на питаннях дослідження літології, стратиграфії та палеонтології донних відкладів.

У 1978–1979 рр. П. Ф. Гожик керував загоном літології в 1-й спеціалізованій геолого-геофізичній (металогенічній) експедиції 19 рейсу НДС «Академик Вернадский» в Індійський океан, у 1979 р. був учасником рейсу ОДС «Фаддей Беллінсгаузен» у Чорне море, у 1981 р. — начальником геолого-геохімічної експедиції на науково-дослідному гідрографічному судні (ГС) «Гідролог» у Червоне море (Рис. 1). За результатами проведених під час цієї експедиції літолого-геохімічних та металогенічних досліджень південно-західної частини Червоного моря були виявлені нові ділянки поширення металоносних мулів.

Тісне співробітництво із тодішнім керівником Гідрографічної служби Чорноморського військово-морського флоту (далі — ЧВМФ) контр-адміралом Л. І. Мітіним дало можливість Петрові Феодосійовичу у 1982–1983 рр. здійснити навколосвітнє плавання в якості начальника геологічного загону на ОДС «Фаддей Беллінсгаузен» та «Адмірал Владимирский» у складі антарктичної експедиції Гідрографічної служби ЧВМФ (рис. 2, 3).

Ця, тепер вже історична експедиція, ініційована контр-адміралом Л. І. Мітіним, повторила антарктичний маршрут шлюпів «Восток» та «Мирный» 1820 року. Під час робіт у Південному океані були виявлені нові поля залізомарганцевих конкрецій та відкриті нові жолоби на шельфі Антарктиди. Важко уявити складність робіт геологічного загону на малотоннажному судні у небезпечних погодних умовах Антарктики, адже воно не мало навіть льодового класу. Петрові Феодосійовичу доводилося власноруч ремонтувати ґрунтові пробовідбірники на відкритій палубі, виконувати електрозварювання під час морської гойданки, відбирати геологічний матеріал.

Рис. 1. Геолого-геохімічна експедиція на ГС «Гідролог» (Червоне море, 1981 р.). Капітан Б. В. Черненко, ст. наук. співроб. П. Ф. Гожик, капітан 2 рангу А. М. Парахін, ст. наук. співр. О. Ю. Митропольський.

Fig. 1. Geological and geochemical expedition to GS “Hydrologist” (Red Sea, 1981). Captain B.V. Chernenkov, senior researcher P.F. Gozhyk, 2nd rank captain A.M. Parakhin, senior researcher O. Yu. Mitropolsky.

Рис. 2. ОДС «Фаддей Беллінсгаузен» здійснив навколосвітнє плавання у 1982–1983 рр.

Fig. 2. The research ship «Thaddeus Bellingshausen» sailed the round-the-world in 1982–1983.

Але всупереч усім труднощам, тоді він вперше ступив на антарктичний берег, побачив цей незвичайний світ, відчув подих і тяжіння Антарктики, отримав такі незабутні враження, яких, як казали учасники експедиції, «вистачить на все життя.» Відтоді інтерес до вивчення природи, геології та геоекології Антарктики не згасав у нього до останніх років життя.

У 1983–1984 рр. П. Ф. Гожику пощастило працювати у 28-му рейсі НДС «Академик Вернадский». Це була спеціалізована геолого-геофізична (металогенічна) експедиція АН УРСР

у тропічну зону Атлантичного океану. Цими роботами було започатковано детальні геологічні дослідження шельфу та континентального схилу Республіки Гвінея.

П. Ф. Гожиком розроблялися програми морських геологічних експедицій у Чорне море; у багатьох із них він брав участь особисто: на ГС «Створ» у 1985, 1986 рр., у 1987 р. у чорноморському рейсі ОДС «Фаддей Беллинсгаузен» Петро Феодосійович був начальником геологічного загону, у 1988 брав участь у експедиції НДС «Академік Вернадський» у Чорне море.

Петро Феодосійович власноруч відбирав зразки донних відкладів з усіх акваторій, де йому довелося побувати. Зібрані ним колекції колонок донних відкладів, які зберігаються у кернохвищії відділу сучасного морського седиментогенезу ІГН НАН України, є національним здобутком України, матеріальною пам'яткою його видатного наукового життя і потребують подальшого вивчення.

Наукові інтереси П. Ф. Гожика були спрямовані на вивчення широкого кола питань геології океанів і морів. Серед його 36 монографій результати морських та океанічних досліджень висвітлено у низці узагальнюючих колективних робіт. Найважливіші з них такі:

— Шнюков Е. Ф., Старостенко В. И., Щербаков И. Б., Митропольский А. Ю., Гожик П. Ф. и др. Геология и металлогения северной и экваториальной частей Индийского океана. Киев: Наук. думка, 1984. 167 с.

— Болтвец В. А., Воскобойников В. М., Гаркуша Н. А., Гожик П. Ф. та ін. Геология шельфа УССР. Лиманы. Киев: Наук. думка, 1984. 176 с.

— Шнюков Е. Ф., Гожик П. Ф. Геология и металлогения тропической Атлантики. Киев: Наук. думка, 1989. 180 с.

— Гожик П. Ф., Митропольский А. Ю., Щербаков И. Б. и др. Геология и металлогения юго-западной части Красного моря. Киев: Наук. думка, 1988. 160 с.

Результати морських експедиційних досліджень побачили світ також у численних статтях та препринтах, а саме:

1. Макаренко Д. Е., Гожик П. Ф., Иваник М. М., Мельник В. И. Донные осадки тектонически активной зоны Аравийско-Индийского хребта: Результаты 1-й специализир. геол.-геофиз. экспедиции 19-го рейса НИС «Академик Вернадский» 21 дек. 1978–10 апр. 1979 г. Киев, 1979. 58 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук; 79–20).

Уалей Г.м.м. Чудесна геологія, дослідження для проєктування мосту. На фото (зліва направо): В. Вернигоров, Г. Орловський, П. Гожик.

ВИПРОБУВАННЯ АНТАРКТИДОЮ

Випробування Антарктидою — це робота, яку виконує команда експедиції ОДС «Фаддей Беллинсгаузен» та «Адмірал Владимирский» у 1982–1983 рр. Журнал «Старт» від 08.08.1983 р.

П. ГОЖИК — Як вираховували глибину 5-6 кілометрів? Колима підняли на глибину, в морі. Міліметрів чотири, бо він зростає. Тільки цілими підняттями для збільшення глибини.

В. ВЕРНИГОРОВ — А чому треба збільшувати глибину? Бо коли глибина збільшиться, то і температура буде змінюватися. Ми ж хотіли знати, як зміниться температура в глибину.

П. ГОЖИК — А чому треба збільшувати глибину? Бо коли глибина збільшиться, то і температура буде змінюватися. Ми ж хотіли знати, як зміниться температура в глибину.

В. ВЕРНИГОРОВ — А чому треба збільшувати глибину? Бо коли глибина збільшиться, то і температура буде змінюватися. Ми ж хотіли знати, як зміниться температура в глибину.

Рис. 3. Інтерв'ю П. Ф. Гожика, Г. М. Орловського та В. П. Вернигорова про навколосвітню експедицію ОДС «Фаддей Беллинсгаузен» та «Адмірал Владимирский», 1982–1983 рр. Журнал «Старт» від 08.08.1983 р.

Fig. 3. Interview with P.F. Gozhyk, G.M. Orlovsky and V.P. Vernigorov about the round-the-world expedition of the the research ships «Faddey Bellynsgauzen» and «Admiral Vladimirkii», 1982–1983. «Start» magazine from 08.08.1983.

2. Митропольский А. Ю., Мельник В. И., Гожик П. Ф. Процессы современного осадконакопления в Бенгальском заливе. Киев, 1979. 65 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук).

3. Гожик П. Ф., Соболевский Ю. В., Щербаков И. В. Россыпные месторождения бассейна Индийского океана. Основные проблемы геологии шельфа. Киев: Наук. думка, 1982. С. 68–73.

4. Гожик П. Ф., Митин Л. И. Кругосветная антарктическая экспедиция. Геол. журн. 1984. Т. 44, № 4 (217). С. 138–139.

5. Гожик П. Ф., Митин Л. И., Орловский Г. Н., Вернигоров В. П. Материковая окраина Индоокеанского сектора Антарктиды. Киев, 1984. 53 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук; 84–17).

6. Гожик П. Ф., Усенко В. П. Закономерности формирования донных отложений лиманов северо-западного Причерноморья. Геология

шельфа УССР. Лиманы. Киев: Наук. думка, 1984. С. 62–75.

7. Гожик П. Ф. История развития лиманов. Геология шельфа УССР. Лиманы. Киев: Наук. думка, 1984. С. 76–80.

8. Гожик П. Ф., Орловский Г. Н., Лазуренко В. И. Донные отложения Гвианской котловины. Киев. 1985. 46 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук; 85–9).

9. Звольский С. Т., Вовк П. К., Гожик П. Ф., Бурлаченко В. И. Физико-механические свойства донных осадков юго-западной части Красного моря. Киев. 1986. 54 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук; 86–10).

10. Орловский Г. Н., Гожик П. Ф., Вернигоров В. П. Геохимические особенности конкреционных осадков Южного океана. Киев. 1986. 60 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук; 86–12).

11. Гожик П. Ф., Клещенко С. А. О результатах геологических исследований в юго-западной части Красного моря. Информ. бюл. координ. центра стран – членов СЭВ. Москва. 1987. № 23. С. 27–36.

12. Гожик П. Ф. Морские отложения позднего плейстоцена на северо-западном шельфе Черного моря. Геол. журн. 1987. Т. 47, № 3 (234). С. 137–139.

13. Шнюков Е. Ф., Шелкопляс В. Н., Гожик П. Ф. Результаты геологических исследований в 37 –м рейсе в Черном море НИС «Академик Вернадский» Киев. 1998. 36 с. (Препр. / АН УССР. Ин-т геол. наук; 88–37).

14. Гожик П. Ф., Краюшкин В. А., Клочко В. П. Успехи мировой морской нефтегазозаправки. Геология и полез. ископаемые Мирового океана. 2007. № 2. С. 19–33.

Академік НАН України, директор ІГН НАН України П. Ф. Гожик стояв у витоків геологічних досліджень України в Антарктиці, що проводилися ще від часу навколосвітніх морських антарктичних експедицій 1982–1983 рр.

Розуміючи стратегічне значення та престижність для міжнародного рейтингу проведення Україною наукових досліджень в Антарктиці, Петро Феодосійович, за підтримки президента НАН України академіка Б. Є. Патона та академіка НАН України С. В. Комісаренка у 1993 р. ініціював створення при ІГН НАН України Центру антарктичних досліджень НАН України (нині – Національний антарктичний науковий центр МОН України) для надання нашій державі можливості брати участь

у дослідженні шостого континенту і став фундатором цих робіт.

У 1993 р. Велика Британія висловила пропозицію про передачу станції «Фарадей» на о-ві Галіндез Аргентинського архіпелагу одній з «не-антарктичних» країн, і тоді на отримання права на станцію претендувало кілька країн. У серпні 1994 р. було прийняте рішення передати станцію «Фарадей» Україні, яка виборола це право за конкурсом.

У 1995 р. Міждержавну угоду та Меморандум про передачу Україні британської антарктичної станції «Фарадей» з українського боку підписував Надзвичайний і Повноважний Посол України у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії академік НАН України С. В. Комісаренко. Документи щодо безпосередньої передачі станції під українську юрисдикцію було підписано науковим керівником Центру антарктичних досліджень НАН України, тодішнім заступником директора ІГН НАН України П. Ф. Гожиком. З того часу Україна увійшла до списку антарктичних держав, станція «Фарадей» стала українською станцією «Академік Вернадський», а антарктична тематика – пріоритетною для вченого. У 1997 р. П. Ф. Гожика було призначено першим директором Українського антарктичного центру (рис. 4).

Під керівництвом П. Ф. Гожика було розроблено першу Державну програму «Дослідження України в Антарктиці в 1995–2000 рр.», організовано та проведено першу і другу українські комплексні антарктичні експедиції на НДС «Зрнст Кренкель» (1996–1997 рр.). За ініціативи та участю П. Ф. Гожика розроблено Державну цільову науково-технічну програму «Проведення досліджень України в Антарктиці в 2002–2010 рр.». Відповідно до цих програм українські вчені започаткували комплексні океанографічні та біоресурсні дослідження, спрямовані на оцінку промислових видів риб і криля Антарктики, екологічні дослідження та дослідження біорізноманіття в районі станції «Академік Вернадський», медико-фізіологічні визначення впливу геомагнітних, метеорологічних, часових, сезонних та ізоляційних чинників на стан здоров'я зимівників, ядерно-фізичні дослідження Землі та атмосфери, розроблення та впровадження на станції нової техніки та нових технологій (рис. 5).

У 2010 р. академіка П. Ф. Гожика було призначено науковим керівником Національного антарктичного наукового центру МОН України.

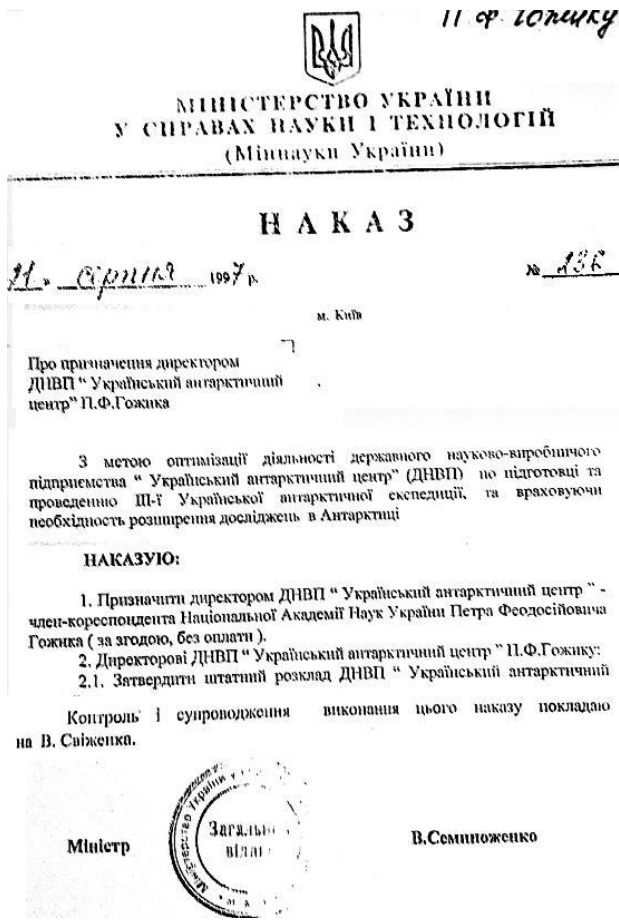

Рис. 4. Наказ № 236 від 21 серпня 1997 р. керівника Міністерства України у справах науки і технологій В. Семіноженка про призначення член-кор. НАН України П. Ф. Гожики першим директором державного науково-виробничого підприємства «Український антарктичний центр».

Fig. 4. Order No 236 of August 21, 1997 of the head of the Ministry of Ukraine for Science and Technology V. Semynozhenko on the appointment of a corresponding member. NAS of Ukraine P.F. Gozhyk as the first director of the state research and production enterprise "Ukrainian Antarctic Center".

В ІГН НАН України П. Ф. Гожики створив антарктичний підрозділ — лабораторію геоекології Антарктики, яка у 2004 р стала відділом геології та геоекології Антарктики. Основними напрямками досліджень колективу стали хімічна геоекологія, гляціохімія і біогеохімія Антарктики, хімічні реакції на поверхні снігового покриву, галоген-вуглеводні і важкі метали у геологічному середовищі, а також створення баз геоморфологічних супутникових даних і карт регіону Західної Антарктики. У відділі розроблено нині широко використовуваний метод гравіметричної томографії, за допомогою якого можна досліджувати глибинну будову Землі на вер-

Рис. 5. Інформація П. Ф. Гожики про старт 15-ї української антарктичної експедиції. Газета «Аспекти» від 26.03.2010 р.

Fig. 5. Information of P.F. Gozhyk about the start of the 15th Ukrainian Antarctic expedition. The newspaper "Aspects" from March 26, 2010.

Рис. 6. Пам'ятна поштова марка, видана на честь Першої української антарктичної експедиції.

Fig. 6. Commemorative postage stamp issued in honor of the First Ukrainian Antarctic Expedition.

тикальних і латеральних розрізах у масштабах усієї її поверхневої оболонки та геосферних глибин.

Під час перебування П. Ф. Гожики на посаді директора Центру антарктичних досліджень було виготовлено пам'ятні відзнаки: пам'ятний поштовий конверт, виданий на честь Першої української антарктичної експедиції (рис. 6), ювілейну монету «10 років антарктичній станції Академік Вернадський» номіналом 5 грн (виготовлено монетним двором Національного банку України), а також медалі та значки учасників антарктичних експедицій. На монеті зображений абрис Антарктиди та зірочкою позначено географічне

розташування Української антарктичної станції «Академік Вернадський» (рис. 7).

В подальшому П. Ф. Гожик для виконання завдань, пріоритетних для Центру антарктичних досліджень, розширив напрями робіт і сформував у ІГН НАН України групу фахівців, залучивши до неї науковців із інших підрозділів та Центру колективного користування науковими приладами ІГН. Під його керівництвом опрацьовано геологічні матеріали багатьох антарктичних експедицій, результати яких опубліковано у численних виданнях, серед яких, зокрема, низка монографій:

— Гожик П. Ф., Орловский Г. М., Митин Л. І., Павлов А. Ю., Янчук Э. А., Водопьян Н. С., Иваник М. М., Красножина З. В., Рудь Л. М., Францева И. А. Геология и металлогения Южного океана. Киев: Наук. думка, 1991. 192 с.

— Іванік О. М., Гожик П. Ф. Геолого-геоморфологічні дослідження східноантарктичних морів Південного океану. Київ, 2004. 144 с.

За його участю було розроблено та видано «Атлас глубинного строения Антарктиды по данным гравиметрической томографии» (Греку Р. Х., Гожик П. Ф., Литвинов В. А. Усенко В. П., Греку Т. Р. Национальный научный антарктический центр. Институт геологических наук НАН Украины. Киев, 2009. 67 с.), який містить узагальнення результатів моделювання глибинної будови Антарктики й регіонів Південного океану та в якому представлені 3D зображення вертикальних і латеральних розрізів на різних глибинах.

Результати досліджень Петра Феодосійовича опубліковані у багатьох статтях, серед них такі:

— Перша українська антарктична експедиція 1996–1997 рр.: (П. Ф. Гожик (ред.). Київ, 1997. 331 с. (Бюл. Укр. Антаркт. центру. Вип. 1).

— Гожик П. Ф., Усенко В. П. Аспекти дослідження геоекосистеми акваторії Архіпелагу Аргентинські острови. Бюл. Укр. антаркт. центру. 1997. Вип. 1. С. 217–227.

— Гожик П. Ф. Дослідження України в Антарктиці. Бюл. Укр. антаркт. центру. 1997. Вип. 1. С. 11–14.

— Гожик П. Ф., Бибики В. А., Усенко В. П. Перша українська антарктична експедиція. Мета, задачі, організація та функціонування. Бюл. Укр. антаркт. центру. 1997. Вип. 1. С. 77–82.

— Друга українська антарктична експедиція 1997–1998 рр. (Гожик П. Ф. (ред.). Київ, 1998. 300 с. (Бюл. Укр. Антаркт. центру. Вип. 2).

— Украина в Антарктиде (Антарктика—в сфере деятельности украинских ученых): материалы

Рис. 7. Ювілейна монета, медалі та значки учасників українських антарктичних експедицій.

Fig. 7. Anniversary coin, medals and badges of participants of Ukrainian Antarctic expeditions.

Укр. Антаркт. центра: сб. / Одес. гидрометеоролог. ин-т, Укр. антаркт. центр. Одес. фил, Лаборатория по пробл. Антарктики; (Гожик П. Ф. (ред.). Киев, 1998. 58 с.

— Багилло В. И., Гожик П. Ф. Современное состояние и перспективы гляциохимических исследований в Антарктике. Бюл. Укр. антаркт. центру. 1999. Т. 2, вип. 3. С. 13–40.

— Greky R. Kh., Greky D. R., Gozhik P. F. Investigation of the Antarctic and Ukrainian regions of the ERS SAR data. Space Research in Ukraine 1998–2000, NSAY. Kyiv, 2001. P. 71–80.

— Гожик П. Ф. Дослідження України в Антарктиці в плані проведення III Міжнародного полярного року *Україна: географічні проблеми сталого розвитку*. Київ: Обрій, 2004. Т. 1. С. 227–235.

— Гожик П. Ф., Литвинов В. А., Маланчук В. М. Хід виконання Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень в Антарктиці на 2011–2020 рр. Укр. антаркт. журн.. 2013. № 12. С. 11–20.

— Гожик П. Ф. Дослідження України в Антарктиці в плані проведення III Міжнародного полярного року. *Україна: географічні проблеми сталого розвитку*. Київ, 2004. Т. 1. С. 227–235.

— Гожик П. Ф. Исследование полезных ископаемых материковой окраины Антарктического полуострова. *Геология и полез. ископаемые Мирового океана*. 2013. № 1. С. 5–9.

— Гожик П. Ф., Литвинов В. А., Маланчук В. М. Двадцять років в Антарктиці:

основні досягнення та перспективи. Укр. Антаркт. журн. 2015. № 14. С. 9–12.

— *Гожик П. Ф., Литвинов В. А., Маланчук В. М.* Антарктика — континент миру і міжнародного наукового співробітництва. VIII Міжнар. Антаркт. конф., присвячена 25-річчю приєднання України до Договору про Антарктику, 16–18 трав. 2017 р.: тези конф. Київ, 2017. С. 27–28.

Петро Феодосійович Гожик багато років був головним редактором «Українського антарктичного журналу» (Рис. 8), який видається Національним антарктичним науковим центром починаючи із 1997 р. (з 1997 до 2002 р.— як «Бюлетень Українського антарктичного центру»).

Академік П. Ф. Гожик вважав Антарктиду ключем до прогнозування подальшого розвитку Землі на коротко- й довгострокову перспективу. Вчений професійно розумів необхідність моніторингу складних процесів, що відбуваються на цьому континенті, відзначав, що вони відіграють важливу роль у формуванні обличчя планети та впливають на всі елементи в системі «суходіл — океан — атмосфера — зледеніння».

Все це давало йому підстави стверджувати, що геолого-геофізичні дослідження, які проводяться в районі української антарктичної станції «Академік Вернадський», безумовно, є унікальними і роблять вагомий внесок у визначення кліматичних, геодинамічних та георесурсних напрямів розвитку нашої планети.

У 2020 р. під керівництвом Петра Феодосійовича було підготовлено «Пропозиції до програми антарктичних досліджень на 2021–2023 р.» за напрямом геологічних досліджень. В його планах було організувати широкомасштабні роботи по відбору геологічних зразків морських і озерних донних відкладів, завислої водної речовини, атмосферного аерозолі, дослідити літологію, мінералогію, фосилії цих зразків, а також сніг та лід; включити отриману інформацію до бази даних та долучити до «Банку даних з морської геології Світового океану». Вчений планував використовувати отримані наукові розробки для прогнозу кліматичних змін в екосистемі архіпелагу Аргентинських островів.

До робіт, пов'язаних із Українським антарктичним центром та станцією «Академік Вернадський», Петро Феодосійович ставився особливо уважно, вболівав за них і вкладав у них свою душу. Привезені із Антарктики геологічні зразки він цінував на вагу золота, дбайливо зберігав їх у своєму кабінеті, але давав можливість їх опрацювання

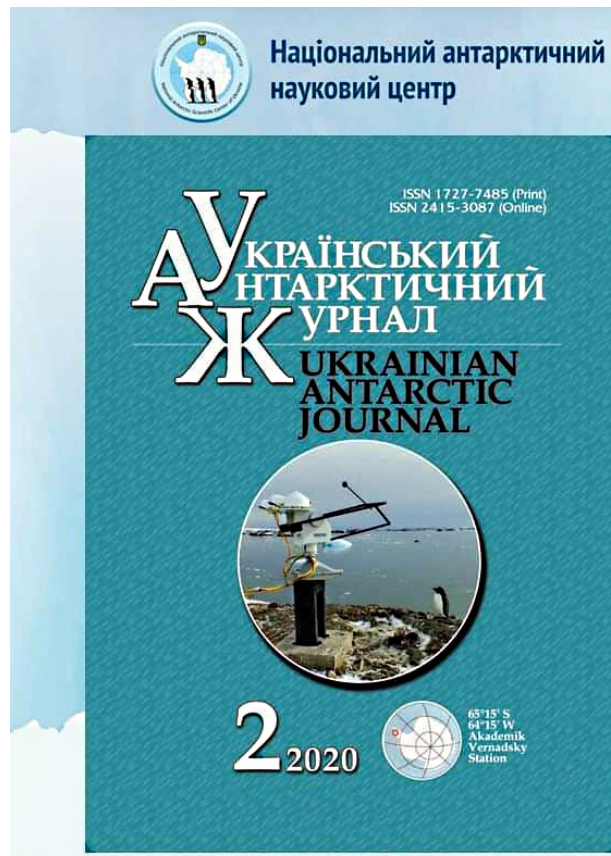

Рис. 8. «Український антарктичний журнал», видання започатковане П. Ф. Гожиком

Fig. 8. «Ukrainian Antarctic Journal» was founded by P.F. Gozhyk

та подальших досліджень у рамках відібраних на конкурсній основі науково-технічних проектів.

Останній звіт про виконання такого проекту за 2020 р. ІГН НАН України здавав в Український антарктичний центр за 2 тижні до того, як Петра Феодосійовича не стало. Він завжди приділяв увагу редагуванню звітів з антарктичної тематики, а цей, останній вже не зміг прочитати.

Основний підсумок антарктичного напрямку в науковій та науково-організаційній діяльності П. Ф. Гожика, яка тривала понад 35 років, можна охарактеризувати його ж словами, висловленими у 2011 р. на брифінгу, присвяченому 15-річчю української антарктичної станції «Академік Вернадський»: — «Україна відбулася як антарктична держава. З кожним роком Україна нарощує свою присутність в Антарктиді ... адже таких сфер, де Україна була б на рівні передових, високотехнологічних держав, на жаль, не так багато».

Петро Феодосійович був людиною колосальної працездатності, яскравою особистістю із щирою душею і чуйним серцем.

6 лютого 2021 р. Президент України Володимир Зеленський вручав державні нагороди видатним українським полярникам за їх внесок у здійснення наукової діяльності в Антарктиці та з на-

годи 25-річчя української антарктичної станції «Академік Вернадський».

Орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня посмертно був нагороджений директор Центру антарктичних досліджень 1993–1999 років Петро Гожик (джерело: <https://censor.net/ru/p3246438>).

REFERENCES

- Petro Feodosiiovych Gozhyk: (Do 60-richchia z dnia narodzhennia). 1997. *Geological Journal (Ukraine)*. No 1–2. (283). Pp. 186–187. (In Ukrainian).
- Gozhyk Petro Feodosiiovych. Khto ye khto v Ukraini: polityky, pidpriemtsi, viiskovi, naukovtsi, diiachy kultury, sportsmeny. 1997. Kyiv: K.I.S., 1997. p. 106. (In Ukrainian).
- Gozhyk Petro Feodosiiovych. Kyivskiy litopys XXI stolittia: Vyznachni imena ta pidpriemstva Ukrainy. 2001. Kyiv. Pp. 364–365. (In Ukrainian).
- Palii V. M., Khramov Yu. A. (comp.), 2003. Gozhyk Petro Feodosiiovych. Natsionalna akademiia Ukrainy. Personalnyi sklad. 1918–2003. Kyiv: Feniks, p. 121. (In Ukrainian).
- Mytropolsky O. Yu. (ed.), 2007. Petro Feodosiiovych Gozhyk: bibliogr. pokazhch.: In-t geol. nauk NAN Ukrainy. Kyiv: ARS-PRYNT, 58 p. (Bibliographiia vchenykh Ukrainy).
- Novosvitnii V., 2006. Vyprovuvannia Antarktykoiu: Do 10-littia vid pochatku roboty ukrainskoi naukovy-doslidnoi stantsii «Akademik Vernadskiy» Khreshchatyk. 5 Febr. (No 22). Pp. 8–9.
- Nikolaichuk I., 2006. Ukrainci v Antarktytsi: desiat rokov doslidzhen: Vystup pershoho dyrektora Ukrainskoho antarktychnoho tsentru, akademika NAN Ukrainy P. Gozhyka. Svit. (No 21, 22). p. 3. (In Ukrainian).
- Polovka S. H., 2007. Gozhyk Petro Feodosiiovych. Sto morskyykh geolohiv Ukrainy. Kyiv; Uman: Vizavi. Pp. 55–57.
- Zolotaykin B. M., 2007. Na vsiu ostavshuisia zhyzn. «Admiral Vladimirkii», *Navigacion and Hydrography*, No 25. Pp. 120–128. (In Russian).
- 70th anniversary of academician of NAS of Ukraine P.F. Gozhyk. 2007. *Visnyk Visn. NAN Ukrainy*. No 10. Pp. 74–76. (In Ukrainian). <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/572/a9-3-10.pdf?sequence=1>
- 75 years to Gozhyk P.F.! 2012. *Ukrainian Geologist*. No 4. Pp. 110–114. (In Ukrainian).
- Mytropolskyi O. Iu. (ed.), 2012. Petro Feodosiiovych Gozhyk: bibliogr. pokazhch.: (Inst. geol. nauk AN Ukrainy. Kyiv, 80 p. (Bibliografiia vchenykh Ukrainy). (In Ukrainian).
- Ponomarenko O. M., Mytropolskyi O. Yu., Shekhunova S. B. 2017. With geology in heart (to the 80th anniversary of Academician of NAS of Ukraine P.F. Gozhik) *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* No 10. Pp. 95–101. (In Ukrainian). <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/127178>
- Akademik Petro Feodosiiovych Gozhyk. Biobibliohrafiia: 360 nazv ukr., ros. ta inozem. movamy. 2018. Kyiv, (Bibliohr. spysok / DNTB Ukrainy; No 6842). (In Ukrainian).
- Петро Феодосійович Гожик: (До 60-річчя з дня народження). *Геол. журн.* 1997. № 1–2. (283). С. 186–187.
- Гожик Петро Феодосійович. Хто є хто в Україні: політики, підприємці, військові, науковці, діячі культури, спортсмени. 1997. Київ: К.І.С., 1997. С. 106.
- Гожик Петро Феодосійович. Київський літопис XXI століття: Визначні імена та підприємства України. Київ, 2001. С. 364–365.
- Гожик Петро Феодосійович. Національна академія України. Персональний склад. 1918–2003 / уклад. В. М. Палій, Ю. А. Храмов.— Київ: Фенікс, 2003. С. 121.
- Петро Феодосійович Гожик: бібліогр. покажч.: Митропольський О. Ю. (ред.); Ін-т геол. наук НАН України. Київ: АРС-ПРИНТ, 2007. 58 с. (Бібліографія вчених України).
- Випробування Антарктикою: До 10-ліття від початку роботи української науково-дослідної станції «Академік Вернадський» / Новосвітній В. *Хрещатик*. 2006. 5 лют. (№ 22). С. 8, 9.
- Ніколайчук І. Українці в Антарктиці: десять років досліджень: Виступ першого директора Українського антарктичного центру, академіка НАН України П. Гожика. *Світ*. 2006. Черв. (№ 21, 22). С. 3.
- Половка С. Г. Гожик Петро Феодосійович. Сто морських геологів України. Київ; Умань: Візаві, 2007. С. 55–57.
- Золотайкин Б. М. На всю оставшуюся жизнь. «Адмирал Владимирский», *Навигация и гидрография*, 2007. № 25. С. 120–128.
- 70-річчя академіка НАН України П. Ф. Гожика. *Вісн. НАН України*. 2007. № 10. С. 74–76. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/572/a9-3-10.pdf?sequence=1>
- Гожику П. Ф.— 75 років! *Геолог України*. 2012. № 4. С. 110–114.
- Петро Феодосійович Гожик: бібліогр. покажч.: (Митропольський О. Ю. відп. ред.) Ін. геол. наук АН України. Київ, 2012. 80 с. (Бібліографія вчених України).
- Пономаренко О. М., Митропольський О. Ю., Шехунова С. Б. З геологією у серці. Люди науки. До 80-річчя академіка НАН України П. Ф. Гожика. *Вісн. НАН України*. 2017. № 10. С. 95–101. <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/127178>
- Академік Петро Феодосійович Гожик. Біобібліографія: 360 назв укр., рос. та інозем. мовами. Київ, 2018. (Бібліогр. список / ДНТБ України; № 6842).

Manuscript received January 29, 2021;
revision accepted March 12, 2021.

Інститут геологічних наук НАН України,
Київ, Україна

ПЕТР ФЕОДОСИЕВИЧ ГОЖИК: ОКЕАНИЧЕСКИЕ, МОРСКИЕ И АНТАРКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

А. П. Ольштынская, С. П. Ольштынский

В статье приведен краткий обзор опубликованных материалов и наши собственные воспоминания о докторе геолого-минералогических наук, академике Петре Феодосиевиче Гожике — ученом, исследователе, обладавшем государственным и стратегическим мышлением, о его вкладе в развитие морских геологических работ в Институте геологических наук НАН Украины, его роли в создании Украинского антарктического центра (ныне Национальный антарктический научный центр МОН Украины) и о значении его личности для становления Украины «антарктическим государством». П. Ф. Гожик был не только одним из инициаторов Центра антарктических исследований НАН Украины, но и первым его директором, разработчиком долгосрочных программ полярных работ на станции «Академик Вернадский». Его научные интересы были направлены на изучение широкого круга вопросов, а морская геология была в числе его научных приоритетов. Академик П. Ф. Гожик стал организатором и участником многих кругосветных, морских и океанических экспедиций в Индийский, Атлантический и Южный океаны, в Красное и Черное моря. Перечислены основные публикации П. Ф. Гожики по направлению «геология морей и океанов» и «геологические исследования Антарктики».

Ключевые слова: П. Ф. Гожик, Украина, морские исследования, Антарктика.